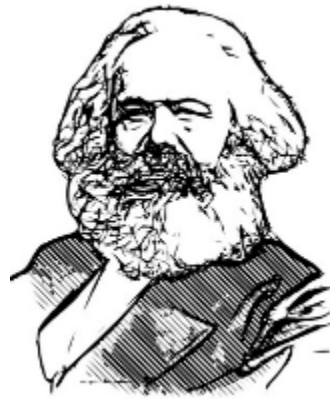

Karl Marks

Teze o Fojerbahu

Edukativna komuna "Ljiljana Bogoeva Sedlar"
Revolucionarnog saveza rada Srbije,
2020.

1.

Glavni nedostatak sveg dosadašnjeg materijalizma – uključujući i Fojerbahov – jeste to što se predmet, stvarnost, čulnost uzima samo u obliku objekta ili u obliku kontemplacije, a ne kao ljudska čulna delatnost, praksa, ne subjektivno. Stoga se desilo da je delatnu stranu, nasuprot materijalizmu, razvio idealizam – ali samo apstraktno, jer idealizam, naravno, ne poznaje stvarnu, čulnu delatnost kao takvu. Fojerbah hoće čulne objekte, koji se stvarno razlikuju od mislenih; ali sâmu ljudsku delatnost on ne shvata kao predmetnu delatnost. Zato on u “Suštini hrišćanstva” samo teorijsku delatnost smatra za istinsku ljudsku delatnost, dok praksu shvata i fiksira samo u njenom prljavo-judejskom obliku pojavljivanja. Zato on ne razume značaj “revolucionarne”, praktično-kritičke delatnosti.

2.

Pitanje da li je ljudskom mišljenju svojstvena predmetna istinitost – nije pitanje teorije, nego pitanje prakse. Čovek mora da u praksi dokaže istinu, tj. stvarnost i moć, ovostranost svog mišljenja. Spor o stvarnosti ili nestvarnosti mišljenja koje se izolovalo od prakse, čisto je sholastičko pitanje.

3.

Materijalističko učenje da su ljudi proizvod okolnosti i vaspitanja, da su, prema tome, izmenjeni ljudi proizvod drugih okolnosti i promenjenog vaspitanja, zaboravlja da baš ljudi menjaju okolnosti i da sam vaspitač mora da bude vaspitan. Stoga ono neizbežno dolazi do toga da društvo deli na dva dela, od kojih se jedan uzdiže iznad društva. (Na primer, kod Roberta Ovena.)

Podudaranje menjanja okolnosti i ljudske delatnosti može se shvatiti i racionalno razumeti samo kao revolucionarna praksa.

4.

Foerbach polazi od činjenice religioznog samootuđivanja, udvajanja sveta u jedan religiozan, zamišljen, i jedan stvaran svet. Njegov posao se sastoji u tome da religiozni svet svede na njegovu svetsku osnovicu. On ne primećuje da posle dovršenja ovog posla glavno još ostaje da se uradi. Naime, činjenica da se svetska osnovica odiže od same sebe i da se, kao samostalno carstvo, fiksira u oblacima, može se objasniti samo time što je ta svetska osnovica pocepana u sebi i protivrečna sebi. Prema tome, treba nju samu najpre razumeti u njenoj protivrečnosti, a zatim je praktično revolucionisati uklanjanjem te protivrečnosti. Pošto je, na primer, otkriveno da zemaljska porodica čini tajnu svete porodice, mora prva da se teorijski kritikuje i praktično preobrazi.

5.

Foerbach, nezadovoljan apstraktnim mišljenjem, apeluje na čulnu kontemplaciju; ali on čulnost ne shvata kao praktičnu ljudsku čulnu delatnost.

6.

Foerbach svodi religioznu suštinu na ljudsku suštinu. Ali ljudska suština nije neki apstraktum koji je svojstven pojedinačnom individuumu. U svojoj stvarnosti ona je sveukupnost društvenih odnosa.

Foerbach, koji ne ulazi u kritiku te stvarne suštine, primoran je stoga:

- 1) da apstrahuje istorijski tok i da fiksira religiozno osećanje za sebe, kao i da pretpostavlja apstraktni – izolovani – ljudski individuum;
- 2) zato kod njega ljudska suština može biti shvaćena samo kao “vrsta”, kao unutrašnja, nema opštost, koja te mnoge individuumu ujedinijuje samo prirodnim sponama.

7.

Fojerbah stoga ne vidi da je samo "religiozno osećanje" društveni proizvod i da apstraktni individuum, kojeg on analizira, ustvari pripada određenom društvenom obliku.

8.

Društveni život je u suštini praktičan. Sve misterije koje navode teoriju na misticizam nalaze svoje racionalno rešenje u ljudskoj praksi i u razumevanju te prakse.

9.

Najviše do čega dospeva kontemplativni materijalizam, tj. materijalizam koji ne shvata čulnost kao praktičnu delatnost, jeste kontemplacija pojedinih individuumu u "građanskom društvu".

10.

Stanovište starog materijalizma je "građansko" društvo; stanovište novog je ljudsko društvo, ili podruštvljeno čovečanstvo.

11.

Filozofi su svet samo različito tumačili, a radi se o tome da se on izmeni.

Napisao *Karl Marks* u proleće 1845.
Prvi put objavio Fridrih Engels 1888.